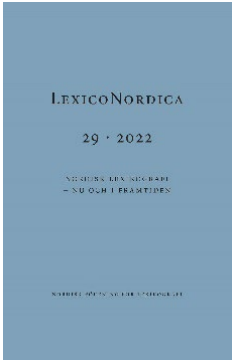

LexicoNordica

Titel:	Nordisk leksikografi – nu og i fremtiden	
Forfatter:	Henrik Hovmark & Anna Helga Hannesdóttir	
Kilde:	LexicoNordica 29, 2022, s. 7-11	
URL:	http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/lexn/issue/archive	

© 2022 LexicoNordica och författarna

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Nordisk leksikografi – nu og i fremtiden

Henrik Hovmark & Anna Helga Hannesdóttir

Nordisk Forening for Leksikografi (NFL) har hermed fornøjelsen af at præsentere 29. bind af *LexicoNordica*. Hovedparten af årets nummer består vanen tro af tematiske bidrag – ni i alt – der på forskellig vis belyser emnet ved det 29. symposium: Nordisk leksikografi – nu og i fremtiden. Symposiet blev afholdt 10.-12. februar 2022 på Höllviksnäs kursgård i Skåne, Sverige. Derudover indeholder nummeret to anmeldelser, en orientering fra bestyrelsen for Nordisk Forening for Leksikografi samt til slut redaktionelle anvisninger.

Det er efterhånden snart 40 år siden at digitaliseringen og sprogteknologiske metoder, værktøjer og tankegange begyndte at ændre leksikografis praksis og produkter radikalt. Det leksikografiske miljø er vant til at tænke på sprogteknologien som en naturlig medspiller. Ordbøger redigeres i databaser og udgives digitalt på internettet og som mobilapplikationer. Ikke desto mindre har udviklingen inden for de allerseneste år nået et punkt hvor den traditionelle leksikografi og dens selvforståelse for alvor er blevet udfordret. Det leksikografiske produkt er ikke længere nødvendigvis den velkendte ordbog, men kan fx være forskellige strukturerede vidensudtræk fra den oprindelige database – og man kan føle sig kaldet til at tale om leksikografiske resurser i stedet for ordbøger. Og en bruger er ikke længere kun et menneske i en bestemt kommunikationssituation, men kan være et program der henter data fra ordbogsprojektets vidensdatabase og tilgængeliggør eller anvender dem i en ny kontekst, menneskelig eller digital.

Udviklingen kan let opfattes på den måde at sprogteknologien efterhånden har opløst leksikografien som fag og praksis. Det 29. *LexicoNordica*-symposium havde netop til formål at undersøge

og nuancere denne opfattelse. Vi skal i de tematiske bidrag i dette nummer af tidsskriftet se eksempler på hvordan sprogteknologien er i stand til at udføre flere og flere af leksikografens kerneopgaver. Men vi skal også se hvordan leksikografiske metoder og kompetencer er nødvendige for at kunne udvikle eller forbedre sprogteknologiske applikationer. Det vil desuden fremgå at udviklingen i sidste ende ikke er bestemt af sprogteknologien isoleret set, men nærmere af mere omfattende digitaliseringsprocesser i det omgivende samfund og af de brugskontekster som ordbøger og andre leksikografiske resurser indgår i her. Brugerperspektivet står således mere centralt end nogensinde i leksikografien, og artiklerne i det følgende giver en lang række eksempler på i hvor høj grad leksikografens arbejde og rolle i vore dage består i overvejelser og arbejdsprocesser relateret til videreformidlingen af det leksikografiske indhold: Hvordan kan forskellige (sproglige) data i et bestemt værk eller en database bedst tilgængeliggøres for relevante brugergrupper?

Brugerspørgsmålet dukker naturligt op i forbindelse med revisioner af eksisterende ordbøger. Pär Nilsson & Bodil Rosqvist giver i deres artikel fx en beskrivelse af de mange formidlingsmæssige tiltag der må gøres når et stort leksikografisk værk der er udkommet i trykt form over en lang tidsperiode (*Svenska Akademiens ordbok*, SAOB), skal revideres og udkomme bredt på internettet, men samtidig stadig tilgodese en specialiseret brugergruppe. Og Margunn Rauset viser i detaljer hvordan publicering på internettet til stadighed må følge med tiden og tilpasses nye generationer – arbejdet med en ny hjemmeside for de reviderede udgaver af *Bokmålsordboka* og *Nynorskordboka* har affødt målrettede brugerundersøgelser som også har afsløret forskellige dilemmaer.

Yderligere to bidrag beskæftiger sig med de rammer og muligheder som publicering på en hjemmeside bringer med sig: Ordbøger begynder at indgå i større vidensnetværk. Emma Sköldberg beskriver hvordan den ændrede kontekst for publiceringen af an-

den, reviderede udgave af *Svensk ordbok* – fulddigital publicering side om side med *Svenska Akademiens ordlista* (SAOL) og SAOB på ordbogssitet *svenska.se* – har haft væsentlig indflydelse på det leksikografiske revisionsarbejde og på overvejelser omkring *Svensk ordboks* rolle og profil. Tarrin Wills viser hvordan *Ordbog over det norrøne prosasprogs* hjemmeside er begyndt at linke til en lang række andre digitale resurser (korpuser, ordbøger, tekstudgaver). De nye digitale og sprogteknologiske muligheder udnyttes som et internt redaktionsredskab, men bruges nu også til at komplettere den endnu ufærdige ordbog på hjemmesiden. I og med at de mange eksterne resurser også bliver tilgængelige via ordbogens hjemmeside, bliver siden også en bredere vidensresurse.

Men som nævnt finder sprogteknologiske applikationer i kombination med leksikografiske kompetencer også anvendelse i nye sammenhænge. Magnus Breder Birkenes, Lars G. Johnsen & Andre Kåsen beskriver udviklingen af en applikation som kan analysere og håndtere ikke kun synkrone, men også diakrone stavevarianter, og som dermed kan forbedre korpussøgninger og analyser af formmæssig variation og udvikling. Katarzyna Dominczak, Lene Antonsen og Trond Trosterud undersøger i deres artikel hvordan en sprogteknologisk applikation kan forbedre en ordbog mellem to strukturelt set meget forskellige sprog: nordsamisk og norsk. Applikationen foretager en baggrundsanalyse af det grammatiske og semantiske indhold i en søgning på det ene sprog, med henblik på at kunne vise mere præcise oversættelsesforslag på målsproget. Applikationen udvikles på basis af brugerinddragelse i form af spørgeskema og logfiler af brugen af ordbogen. Endelig giver Henrik Køhler Simonsen et eksempel på brug af leksikografisk og sprogteknologisk kompetence i en helt ny kontekst, nemlig som redskab i udformningen og brugen af en specialiseret chatbot rettet mod sundhedspersonale.

Temasektionen indeholder også to artikler der viser hvordan leksikografisk og sprogteknologisk kompetence væves sammen,

og i hvor høj grad begge kompetencer hver især kan bidrage til udviklingen af leksikografiske værktøjer og resurser. Sanni Nimb, Bolette S. Pedersen, Nathalie Carmen Hau Sørensen, Ida Flörke, Sussi Olsen & Thomas Troelsgård gør rede for udviklingen af den semantiske del af det nye Centrale OrdRegister for dansk (COR). Projektet trækker på en lang række eksisterende leksikografiske resurser, og leksikografisk kompetence er en nødvendig del af arbejdet med at finde frem til kernebetydningerne i det centrale ordforråd. Samtidig udnytter projektet sprogteknologiske redskaber og kunstig intelligens i de semantiske analyser og udvælgelsen af betydninger. Endelig viser Þórdís Úlfarsdóttir & Steinþór Steingrímsson hvordan man med hjælp fra sprogteknologiske metoder, bl.a. brug af pivotsprog og oversættelsesmaskiner, automatisk kan danne store dele af indholdet i en helt ny islandsk-engelsk ordbog. Men også her er anvendelsen af leksikografisk og lingvistisk kompetence nødvendig, både i kvalitetssikringen af de sprogteknologiske metoder og i den endelige redigeringsproces.

Herefter følger to anmeldelser: Lars Trap-Jensen anmelder anden og reviderede udgave af *Svensk ordbok*, og Bo A. Wendt anmelder en ny svensk etymologisk ordbog, *Ordklok*, der har fokus på slægtskabet med andre ord i samtiden.

Årets nummer afsluttes med en rapport fra Nordisk Forening for Leksikografi ved formand for bestyrelsen, Hanne Lauvstad.

Redaktionen af dette nummer består af de to hovedredaktører Anna Helga Hannesdóttir og Henrik Hovmark (nytiltrådt), samt landsredaktørerne Anna Braasch (Danmark), Kjetil Gundersen (Norge), Lennart Larsson (Sverige), Harry Lönnroth (Finland) og Ásta Svavarsdóttir (Island).

Temaerne for de to kommende LexicoNordica-symposier bliver som følger:

2023: Oversættelse og leksikografi i Norden

2024: Nordiske ordbøger og valget af datamateriale

Alle er velkomne til at komme med forslag til foredrag ved de to symposier, samt med idéer til kommende temaer. Nærmere informationer vil blive annonceret på Nordisk Forening for Leksikografis hjemmeside og i foreningens nyhedsbrev.

Til slut vil vi gerne rette en stor tak til landsredaktørerne for deres meget store indsats i løbet af hele året. Også tak til bestyrelsen for Nordisk Forening for Leksikografi, især formanden Hanne Lauvstad og kassereren Pär Nilsson, for godt samarbejde og både stor og uvurderlig hjælp i forbindelse med ansøgninger og den praktiske gennemførelse af symposiet på Höllviksnäs. En varm tak skal også rettes til Laurids Kristian Fahl som endnu engang har påtaget sig opgaven med opsætning og distribution af årets nummer – og har gjort det både omhyggeligt og professionelt. Endelig skal vi takke Nordplus Nordens Sprog for velvillig og vigtig støtte til hele projektet: symposium og efterfølgende udgivelse af resultaterne i det nummer af LexicoNordica som nu foreligger.

Henrik Hovmark
lektor, ph.d.
Institut for Nordiske Studier og
Sprogvidenskab
Københavns Universitet
Emil Holms Kanal 2
DK-2300 København S
hovmark@hum.ku.dk

Anna Helga Hannesdóttir
professor em.
Institutionen för svenska,
flerspråkighet och språkteknologi
Göteborgs universitet
Box 200
SE-405 30 Göteborg
anna.hannesdottir@svenska.gu.se